

dr. Darai Péter: A csődbűncselekmény elkövetési alakzatai a felszámolási eljárások tapasztalatai alapján

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban Btk.) a 290. §-ban rögzíti a felszámolás során leggyakrabban előforduló bűncselekmény tényállását. Az utolsó módosítás¹ beemelte a szakaszba az addig önállóan szabályozott hitelező jogtalan előnyben részesítése vétségét (korábban Btk. 291. § (1) bekezdés), míg az adminisztratív csődbűncselekmény (korábban Btk. 290. § (5) bekezdés) a Btk. 289. §-ában szabályozott számvitel rendjének megsértése körében kapott új szabályozást. Jelen gyakorlat a bűncselekmény elkövetési alakzatait négy körben értékeli: az ún. vétkes gazdálkodás (Btk. 290. § (1) bekezdés), az ún. csalárd bukás (Btk. 290. § (2) bekezdés), az ún. klasszikus fedezetelvonó csődbűncselekmény (Btk. 290. § (3) bekezdés), továbbá a hitelezői kielégítési sorrend megsértése (Btk. 290. § (5) bekezdés).

Vétkes gazdálkodás - Btk. 290. § (1)

A bűncselekmény jogi tárgya a hitelezői érdekek védelme, elkövetési tárgya a gazdálkodó szervezet (a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló többször módosított 1991. évi XLIX. törvény - a továbbiakban Cstv. 3. § (1) a) pont) hitelezők kielégítésére szolgáló vagyona (Cstv. 3. § e) pont és 4. § (1)-(2) bekezdés), mely lehet ingó és ingatlan, vagyoni értékű jog és követelés egyaránt, feltéve hogy végrehajtás alól nem mentes. Mint azt már a bírói gyakorlat is tisztázta, „...az 1978. évi IV. törvény 290. § (1) bekezdés a) pontja szerinti csődbűncselekmény tartozás fedezetéül szolgáló vagyon hiányában nem valósulhat meg. Az ítéleti tényállásnak ezért tartalmaznia kell, hogy a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben lévő gazdálkodó szervezetnek mennyi volt a tartozása és volt-e olyan vagyona, amely e tartozás fedezetéül szolgált.” **BH2008.325**

A bűncselekmény megvalósulását a törvényhely a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztéhez köti. A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, ameltől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.² Ezen időpont bekövetkeztét csak az eset összes körülményeinek vizsgálatával lehet eldönteni.³ Ilyen helyzetre utalnak a társaság likviditási gondjai, nagy összegű szállítói tartozások fennállása, sorozatos fizetési felszólítások, a saját tőke drasztikus csökkenése stb. A cselekmény büntethetővé akkor válik, ha a csődeljárást megindították, vagy a felszámolást elrendelték, illetve a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg (Btk. 290. § (6) bekezdés).

A Btk. 291. § (1) bekezdése szerint a bűncselekményt tettesként az követheti el, aki a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult. Ez az esetek többségében a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban Gt.) 21. § szerinti vezető tisztségviselő, azonban ezt a szabályt bírósági/hatósági határozat, társasági szerződés vagy más jogszabály áttörheti.

¹ Hivatkozott szakasz hatályos szövegét megállapította a 2007. évi XXVII. törvény 17. §-a, a bűncselekmény módosítás előtti megnevezése csődbűntett.

² Fenti jogszabályhellyel a Cstv. új felelősségi alakzatot is bevezetett, mely a jogalkotói szándék szerint - áttörve a korlátolt felelősség intézményét - a gazdálkodó szervezet vezetőinek magánvagyonára kiterjedő korlátlan polgári jogi felelősségének jövőbeli alapja lesz.

³ A Btk. fenti passzusa nem magát a fizetéseképtelenséggel fenyegetett helyzet bekövetkeztének tényét bünteti - hiszen ez a gazdasági életben kialakulhat a vezető tisztségviselő magatartásától független külső tényezők miatt is -, hanem azt a magatartást, amit ennek bekövetkezése után a tisztségviselő neki felróhatóan tanúsít.

Az elkövetési magatartás kapcsán az a) pontban hivatkozott *elrejtés* és *eltitkolás* lényege, hogy míg előbbinél a cselekmény a vagyontárgy adós nyilvántartásából való kivonását célozza, addig utóbbinál az már be sem kerül az adós nyilvántartásába, így róla tényismeret sem szerzhető. A *megrongálás* a dolog értékcsökkenéssel járó károsítását, a *megsemmisítés* a materiális értelemben való megszüntetését jelenti (tekintettel arra, hogy a vagyonkimentéssel az adós nemcsak a hitelezőket akarja károsítani, hanem az átmentett vagyont esetlegesen más társaság céljai vagy saját érdekében kívánja felhasználni, ez a lehetőség inkább csak elméleti). A *használhatatlanná tétellel* a dolog eredeti funkciójára - állagsérelem nélkül - akár átmenetileg, akár véglegesen alkalmatlanná válik (pl. egy gépjárműről a kerekek leszerelése). A b) pontban meghatározott *színlelt ügylet kötése* esetén a felek szándéka legtöbbször a vagyontárgy tulajdonjogának harmadik személyre való átruházása. A *kétes követelés* esetén az adós egyoldalú jognyilatkozatával olyan tartozást ismer el, aminek a teljesítése legalábbis kétséges: jogi alapja vitatott, mellékkötelezettséggel nem biztosított, elévült és így állami úton nem kikényszeríthető stb. A c-d) pontokban rögzített *ésszerű gazdálkodás* fogalmát a jogalkotó nem határozza meg konkrétan, azt a bírói gyakorlat alakítja és tölti meg tartalommal. Értelemszerűen minden gazdasági tevékenység feltételez egyfajta a piac követelményeihez igazodó kockázatvállalást, azonban a számviteli alapelveket (Sztv. 15-16. §) mindig szem előtt kell tartani. Ésszerűtlenséget mutat pl. ha a társaság képviselői az ügyletkötések során nem járnak el a kellő gondossággal, nem biztosítják mellékkötelezettségekkel a teljesítést, nem győződnek meg a szerződő partnerek üzleti életben való hitelességéről stb. Ebbe a körbe vonható pl. ha a tevékenységgel kapcsolatos költségek folyamatosan meghaladják a bevételeket, a cég valamely tevékenységet kellő tapasztalat hiányában kezd el, az új termékekre a piacon nincs kereslet, nincsenek meg a megfelelő üzleti kapcsolatai stb. Egyértelmű a helyzet, ha a képviselők a cég vagyonát indokolatlan nagy kockázati tényezők mellett jövedelmeztetik: bizonytalan kimenetelű rövid határidős tőzsdei tranzakciókban forgatják, szerencsejáték ügyletbe kezdenek stb.⁴ A *más módon* fordulat miatt a magatartások felsorolása nem taxatív. Az elkövetési magatartás szándékos, és időben a felszámolás jogerős végzéssel való elrendelését mindig megelőzi.

A bűncselekmény eredménye az adós vagyonának tényleges vagy színleg csökkenése és a hitelező(k) kielégítésének részben vagy egészben való megghiúsítása. A konjunktivitás miatt a második feltétel hiányában a bűncselekmény csak kísérleti szakba jut.

A Gt. 30. § (3) bekezdése szerint a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni, azonban ez - a már fent részletezett lehetséges magatartások miatt - a tapasztalat szerint nem minden esetben érvényesül.

Csalárd bukás - Btk. 290. § (2)

Fenti fordulatra irányadóak a vétkes gazdálkodással kapcsolatban előadott tényállási elemek (jogi tárgy, elkövetési tárgy, elkövetési magatartás, eredmény stb.) az alábbi különbségekkel.

A vétkes gazdálkodás esetében a fizetéseképtelenség objektív (nem az elkövetőnek betudható, és éppen ezért büntetőjogilag annak tényállása körében nem értékelendő) körülmény. A csalárd bukás esetében az elkövető a saját magatartásával idézi elő fizetéseképtelenségét, vagy kelti annak látszatát azért, hogy a hitelezői igények kielégítését megghiúsítsa. Mindezek miatt a cselekmény nemcsak *szándékos*, hanem *célzatos* is. Ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság rámutatott, „...*a bűnösséget önmagában sem a fizetéseképtelenség, sem az elkövetett visszaélés nem alapozza meg, csupán e tények meghatározott kapcsolata, nevezetesen azok okozati összefüggése.*” **BH2001.102** Az elkövetés itt szükségszerűen előzi meg a fizetéseképtelenség bekövetkeztét. Ilyen magatartásnak minősül pl. ha egy hitelezési tevékenységgel üzletszerűen nem foglalkozó adózó nagy összegű

---

⁴ Figyelemmel kell lenni azonban arra, mind a csőd-, mind a felszámolási eljárások alatt (amennyiben a társaság tovább működik) rendszerint számolni kell veszteségekkel is, hiszen ezen eljárások lényege a hitelezők nagyobb károsodástól való megvédése. Önmagában a veszteséges működés ténye még nem alapoz meg bűncselekményt.

kölcsönt nyújt - annak tudatában, hogy szerződéses partnere a kölcsönt nem tudja visszafizetni -, a társaság saját tőkéjét lecsökkenti, aminek eredményeképpen kialakul a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet.

Az elkövetőre itt is vonatkozik a Btk. 291. § (1) bekezdése, azonban a csődeljárásban a vagyonszelvényező tevékenysége - mivel a Cstv. szerint a hitelezők védelme érdekében csak ellenőrzi az adós működését, de nincsen önálló rendelkezési joga a vagyon felett - csak bünrészesi cselekmény. A büntethetőségre itt is érvényes a Btk. 290. § (6) bekezdésében foglalt korlát.

Ezen fordulat kapcsán megállapítható, hogy a tisztségviselők rendszerint azért idézik elő a fizetéseképtelenséget, hogy a társaság vagyonát a tulajdonukban lévő más cégekbe átmentsék, és a tevékenységet ott folytassák. Az adóhatósági ellenőrzés ellehetetlenítését célozva ehhez sokszor a vállalkozások székhelyének áthelyezése és a társaságok tulajdonjogának átruházása is párosul.

Klasszikus fedezetelvonó csődbűncselekmény - Btk. 290. § (3)

A csődbűncselekmény ezen fordulatára a tényállási elemek körében szintén vonatkoznak a korábbiakban előadottak, az elkövetési magatartás a fizetéseképtelenség tényéhez kapcsolódik.⁵

A fedezetelvonó szerződés és a színlelt szerződés - melyek annak ellenére, hogy jelen esetben büntetőjogi vonatkozással is bírnak, alapvetően polgári jogi fogalmak - közötti alapvető különbség, hogy a „...hitelezőt károsító fedezetelvonó szerződés érvényes szerződés, annak a hitelezővel szembeni relatív (viszonylagos) hatálytalansága csak akkor állapítható meg, ha a szerződés az adós vagyontárgyának az átruházására irányuló szándék tekintetében nem volt színlelt, tehát a másik szerződő fél valóban megszerezte az adósnak azt a vagyontárgyát, amely a hitelező követelésének a kielégítési alapja volt. Más a helyzet akkor, ha az adós a követelés behajtásának a megghiúsítása végett azt a látszatot akarja kelteni, hogy a fedezetül szolgáló vagyontárgy nem az ő, hanem harmadik személy tulajdona. Az ilyen szerződés ugyanis a szerződési akarat hiánya miatt színlelt szerződés, amely viszont a Ptk. 207. §-ának (4) bekezdése szerint semmis, a semmis szerződés pedig érvénytelen.” **BH 2001.62**

A felszámolás alá került adós gazdálkodó szervezet hitelezői előli fedezetelvonást szankcionálja a hatályos Cstv. 40. §-ának rendelkezése, mely a fedezetelvonó szerződésekkel kapcsolatos kereseti jogot rögzíti. A 3/2008. Polgári Jogegységi Határozat szerint „...a Cstv. 40. § (1) bekezdésének a) és b) pontjában szabályozott megtámadási okok objektívek, az ügyletkötő felek jó- vagy rosszhiszeműségétől függetlenül biztosítják az adós ingyenes vagy feltűnően aránytalan jogügyleteinek megtámadását az ott meghatározott további feltételek fennállása esetében. A c) pontra alapított megtámadás esetén a megtámadásra jogosultnak bizonyítania kell nemcsak azt, hogy a jogügylet az adós vagyonát csökkentette (eredmény), hanem azt is, hogy az ügylet megkötése kifejezetten az adós hitelezőinek kijátszására, azaz kielégítési alapjuknak az elvonására irányult. A Cstv. 40. § (1) bekezdésének a)-c) pontjában meghatározott jogügyletek eredményes megtámadása esetén - a Cstv. kifejezett eltérő rendelkezése hiányában - a Ptk.-nak az érvénytelen szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.”

A Cstv. 34. § (1)-(2) bekezdései szerint a felszámolás kezdő időpontjában megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogai, a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet. Ennek ellenére általános a tapasztalat, hogy a korábbi tisztségviselők a felszámolás elrendelése után rendszeresen tanúsítanak olyan magatartást, mellyel a hitelezők kielégítésének alapját fentiek szerint csökkentik.

---

⁵ A fizetéseképtelenséget a bíróság állapítja meg a Cstv. 27. § (2) bekezdése szerinti vagylagos feltételek bármelyikének fennállása esetén. A jelenlegi bírósági gyakorlat szerint „...a fizetéseképtelenség megállapítása során a bíróság csak azt vizsgálja, hogy a fizetéseképtelenségnek a törvényben meghatározott feltételei megvalósultak-e. A bíróság nem mérlegelheti az adós vagyoni helyzetét, így azt sem, hogy vagyona meghaladja a tartozásait.” **BH1995.492**

Hitelezők kielégítési sorrendjének megsértése - Btk. 290. § (5)

A korábban hitelező jogtalan előnyben részesítése néven önálló bűncselekményként szabályozott fordulat a csődbűncselekmény privilegizált alakzata. Feltétele a felszámolás jogerős elrendelése, hiszen a hitelezők kielégítésére vonatkozó szabályozás csak ezen időpontot követően érvényesül. Az elkövetőre vonatkozik a Btk. 291. § (1) bekezdése, azonban a cselekmény elkövetésére tipikusan a felszámolóbiztosnak van lehetősége (Cstv. 34. § (1)-(2) bekezdés).

Az elkövetési magatartás - logikailag több hitelezőt feltételezve - a Cstv. 57. §-ban rögzített kötelező sorrendiség megsértése. Megvalósul a bűncselekmény pl. ha az elkövető valamelyik hitelezőjét egy hozzá képest rangsorban előrébb álló hitelező rovására létesíti előnyben, vagy ha valamely csoportba tartozó hitelezőjét az elkövető nem a csoporton belüli követelések arányában, hanem kedvezőbben elégíti ki. A Cstv. 37. § (1) bekezdése ismeretében akkor is megvalósul a bűncselekmény, ha az elkövető a 40 napon túl nyilvántartásba vett hitelező követelését a törvényi határidőn belül regisztráltak megelőzésével egyenlíti ki.

A bűncselekmény eredménye, hogy egyes hitelező(k) igényének kielégítése más hitelező(k) igényének kielégítését részben vagy egészben megakadályozza. A bűncselekmény szándékos. Az elkövető a felszámolási eljárás elrendelését követően - tehát fizetéseképtelenségének tudatában - jár el tényállásszerűen.

Mivel a bűncselekmény egyrészt vagyonsökkenéssel nem jár, másrészt az elkövetési magatartás nem feltétlenül eredményezi valamennyi hitelező érdeksérelmét, így tárgyi súlya a csődbűncselekmény fordulatai közül a legkisebb. Fentiek miatt a jogalkotó az elkövetési magatartások közül ezt szankcionálja a legenyhébben (2 év szabadságvesztéssel fenyegetett vétség).

Csődbűncselekmény minősített esete - Btk. 290. § (4)

A törvényhely miniszteri indokolása szerint a tevékenység súlyos következményekkel járhat a gazdasági életben akkor, ha nagyszámú hitelező súlyos megkárosítását vonja maga után, vagy egy hitelezőnél olyan jelentős összegű elvonást eredményez, hogy alapvetően megrendíti a hitelező gazdasági helyzetét és ezzel emberek (alkalmazottak) sokaságának egzisztenciáját.

Az adminisztratív csődbűncselekmény (számvitel rendjének megsértése a felszámolással összefüggésben) - Btk. 289. § (3)⁶

A tényállás mint jogi tárgyat elsősorban a felszámolási eljárás eredményes lefolytatását védi, azonban „...közvetve a hitelezők érdekeit is védi azáltal, hogy az egyik ügyfél, az adós olyan magatartások tanúsítására köteles - a hitelezők érdekében -, amelyek jogi eszközökkel is kikényszeríthetők.” **BH1999.102**

Megvalósulásának alapfeltétele a felszámolási eljárás jogerős végzéssel való elrendelése, az elkövetési magatartás időben ezt követi. Ellentétben a csődbűncselekmény többi alakzatával az elkövető nem korlátozódik a vagyonnal rendelkezni jogosult személyre, hiszen a jogszabályok a felszámolóval való együttműködés kötelezettségét a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjére terhelik, a képviseleti jogosultság pedig nem jár együtt szükségképpen vagyongazdálkodói jogosultsággal is. A bűncselekmény tettese lehet a felszámolóbiztos is, hiszen a felszámolás során a Cstv. számára is több számviteli jellegű intézkedést ír elő (követelések regisztrálása, közbenső mérleg és vagyonfelosztási javaslat, záróbevallás elkészítése stb.).

A bűncselekmény elkövetési magatartása kizárólag számviteli kötelezettségek megsértésében jelentkezik, azt a Cstv. 31. § (1) bekezdése tölti meg tartalommal. Eszerint a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetőjének kötelezettségei az alábbiak: záróleltár, éves beszámoló, zárómérleg és adóbevallás készítése és a felszámolónak (adóhatóságnak) való átadása; iratjegyzék

---

⁶ Szóban forgó bűncselekmény elkövetési magatartását a jelenleg hatályos törvény a számvitel rendjének megsértése körébe vonja, de - tekintettel előfordulásának gyakoriságára és a felszámolási eljárással való kapcsolatára - mindenképpen említést érdemel.

készítése, irattári anyag és vagyon leltár szerinti átadása a felszámolónak, a folyamatban lévő ügyekről tájékoztatás adása stb.⁷ Nemcsak az szükséges azonban, hogy a felszámolási eljárás lefolytatását elősegítő adózó dokumentációk rendelkezésre álljanak, az is fontos, hogy azok tartalma megfeleljen a számviteli alapelveknek is.

A kötelezettségzegés (mulasztás) és az eredmény (a felszámolási eljárás részben vagy egészben történő meghiúsítása) között okozati összefüggésnek kell fennállnia. Az eljárás részleges meghiúsításának minősül, ha a volt képviselő nem a Cstv. szerinti határidőben tesz eleget kötelezettségének és magatartása az eljárás elhúzását célozza. Nem valósul meg ellenben a bűncselekmény, „...*ha a felszámolási eljárás lefolytatásával megbízott vádlott az éves közbenső mérlegek elkészítésére vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, de a felszámolási eljárás késedelme nem e kötelezettség megsértésével okozati összefüggésben következik be.*” **BH2002.422** A korábbi felfogás a cselekmény befejezetté válását a Cstv. 63/A § (1) bekezdése szerinti egyszerűsített felszámolás elrendeléséhez kötötte, ez azonban nem tényállási elem: a felszámolási eljárás akár teljes, akár részleges meghiúsulása objektív kérdés. Mint arra a jelenlegi bírósági gyakorlat rámutat „...*a felszámolás eredményének meghiúsítása akkor következik be, ha az adós - a keretrendelkezésben előírt - kötelezettségeinek elmulasztása folytán a bíróság nem jut a felszámoláshoz szükséges iratok birtokába, nem állnak rendelkezésére azok a beszámolók, bevallások, vagyonmérlegek, leltárok stb., amelyek alapján a gazdálkodó szervezet vagyont felmérhesse, megnyugtatóan tisztázhasssa... Minden olyan esetben tehát a bűncselekmény befejezett formája valósul meg, amikor az adós felróható mulasztása jelentősen akadályozza, késlelteti, lehetetlenné teszi a felszámolási eljárás lefolytatását.*” **BH2003.313**

A tapasztalat szerint a felszámolás során elkövetett büntetendő cselekmények közül ez a legtipikusabb. Tekintettel azonban a Cstv. 33. § (4) bekezdésére - mivel a felszámolóbiztos a cselekményt még az ellenőrzés lefolytatása előtt észleli, és ezt a nyomozó hatóságnak be is jelenti - az adóhatóság fenti tényállásra ritkán tesz feljelentést. Ezen bűncselekményekről általánosan kijelenthető, hogy a korábbi képviselő az eljárás során sokszor nem fellelhető, a társaság vagyonáról információ nincs, a felszámolóbiztosnak átadott dokumentumok hiányosak, vagy a nyilvántartások nem tükrözik a társaság valós anyagi helyzetét. Amennyiben iratanyag nem áll rendelkezésre, annak magyarázatára (gépjárműfeltörés során ellopták, csőtörés alkalmával elzött, elvált feleség bosszúból elégette stb.) csak az adózói fantázia szabhatja határokat.

In: Adóvilág 2010. (14. évf.) 9. sz. 30-34. p.

---

⁷ Megjegyzést kíván, hogy a 2009. szeptember 1. napját megelőzően hatályban lévő Cstv. hivatkozott bekezdésének b) pontja nem tartalmazott a *vagyon átadásának kötelezettségére* vonatkozó utalást. Így adódott az a látszólag nonszensz helyzet, miszerint a céggel kapcsolatos iratanyag rendelkezésre bocsátása kötelezettsége volt a volt képviselőnek, azonban a vagyon átadásának kikényszerítésére - erre vonatkozó konkrét jogszabályi rendelkezés hiányában - nem volt törvényes lehetőség!